

ne obserwacje wskazują na możliwość praktycznego zastosowania indukcji owulacji i rui oraz synchronizacji i skracania porodów u loch, zarówno w wielkotowarowej produkcji trzody chlewnej, jak też w indywidualnych gospodarstwach prowadzących chów świń.

Literatura: 1. Bolduan G., Morgenthum R., 1989 – Tierzucht 6, 290-292. 2. Dubiel A., Jasek S., Bielas W., Nizański W., 1998 – Tierärztl. Umschau 53, 282-287. 3. Dubiel A., 1999 – Baza internetowa Biologiczna Med. Wet. 3-4, 48-49. 4. Gilbert C.L., Babraham M.I., Goode J.A., Mc Grath T.J., 2000 – Theriogenology 53, 905-923. 5. Johnston N.E., 1987 – The Effectiveness of Altrenogest i Synchronizing Oestrus Gilts. Proc. of the Inaugural Conference of the Australasian Pig Science Association. Albury, Nov. 23-25, 1987. 6. Kanitz W., Hühn U., 1999 – Tierärztl. Umschau 54, 208-214. 7. Kirkwood R.N., Thacker P.A., 1995 – Can. Vet. J., Vol. 36, April, 238-239. 8. Krzyżanowski J., Wrona Z., 1996 – Medycyna Wet. 4 (52), 260-261. 9. Martin M.J., Didion B.A., Markert C.L., 1989 – Theriogenology 32, 6, 929-937. 10. Michalski Z., 1991 – Trzoda Chlewna 6. 11. Ortega M.E.T., Diaz J.M.D., 1997 – Vet. Mex. 28 (4), 325-331. 12. Pejsak

Z., 1996 – Med. Wet. 5, 4, 300-302. 13. Rowe J.D., East N.E., 1996 – Theriogenology 45, 8, 1569-1575. 14. Schäfer S., Holzmann G., Wesenauer G., Arbeiter K., 1999 – Tierärztl. Umschau 54, 33-38. 15. Sinclair A.G., Cia M.C., Edwards S.A., Hoste S., 1998 – Anim. Sci. 67, 349-354. 16. Smoraż Z., Korniewicz D., Jażdżewski J., 1996 – Przegląd Hodowlany 6, 7-10. 17. Stone B.A., Heap P.A., Godfrey B.M., 1987 – Australian Veterinary Journal 64, 8, 254-256. 18. Walkiewicz A., Kamyk P., Babicz M., 2001 – Annales UMCS, sec. EE, vol. XIX, 31, 247-253. 19. Walkiewicz A., Kamyk P., Lechowski J., Kasprzyk A., Babicz M., 2002 – Annales UMCS, vol. XX, 8, sec. EE, 45-52. 20. Welp C., Holtz W., 1985 – Anim. Reprod. Sci. 8, 171-179. 21. Whittemore C.T., Etienne M., Dourmod J.Y., 1995 – Nutrition and Body Condition in Relation to Productivity. 46th Ann. Meet., Prague, 4-7 September, P 4.5., 331. 22. Zięćik A.J., Gajewski Z., 1999 – Nowa Weterynaria 14, 3, 3-6.

Autorzy: prof. dr hab. Aleksander Walkiewicz, dr Anna Kasprzyk, dr Piotr Kamyk, dr Jerzy Lechowski – Akademia Rolnicza w Lublinie, Katedra Hodowli i Technologii Produkcji Trzody Chlewnej, ul. Akademicka 13, 20-950 Lublin

Działalność naukowo-badawcza Katedry Hodowli i Użytkowania Koni AR w Lublinie

Marian Kaproń

AR w Lublinie

Katedra Hodowli i Użytkowania Koni Akademii Rolniczej w Lublinie powstała w wyniku przekształcenia wcześniej istniejącego Zakładu Hodowli Koni, który w latach 1953-1963 wchodził w skład Zakładu Hodowli Owiec i Koni. W latach 1962-1970 istniał jako samodzielny Zakład w ramach Katedry Szczegółowej Hodowli Zwierząt, natomiast w następnych latach – w strukturze Instytutu Hodowli i Technologii Produkcji Zwierzęcej. W 1997 r. Zakład został przekształcony w obecnie funkcjonującą Katedrę Hodowli i Użytkowania Koni.

Najstarszym i szczególnie zasłużonym pracownikiem omawianej jednostki naukowo-badawczej jest prof. zw. dr hab. dr h.c. Ewald Sasimowski, który pracował w Katedrze Ogólnej Hodowli Zwierząt UMCS w latach 1946-1948, a następnie od 1953 r. aż do przejścia na emeryturę w 1992 r. – w Zakładzie Hodowli Koni AR w Lublinie. Ewald Sasimowski zainicjował realizację szeroko zakrojonej tematyki naukowo-badawczej, która obejmowała, między innymi, badania nad: końmi garwolińskimi (uwieńczone w 1959 r. rozprawą doktorską i popularyzacją wyników w opracowaniu „Koń garwoliński”, wydanym przez PZHk), końmi biłgorajskimi, kopczykami podlaskimi, lokalnymi odmianami koni małopolskich, wpływem wybitnych reproduktorów na masowe pogłowie koni, organizacją rozrodu koni oraz wieloma innymi zagadnieniami i problemami związanymi z hodowlą i użytkowaniem koni.

W późniejszym okresie prof. Sasimowski skoncentrował się nad kompleksowymi badaniami, związanymi z opracowaniem aparatury oraz metodyki służącej do obiektywizacji kontroli wartości użytkowej koni zaprzęgowych. Zaowocowały one opracowaniem kolejnych wersji (w sumie czterech używanych w praktyce) „aparatu oporowego” do ustalania maksymalnej siły uciągu koni – na drodze automatycznego dozowania oporu oraz kolejnymi wersjami doskonalonej metodyki przeprowadzania prób uciagowych i oceny chęci ciągnięcia (tzw. ciągliwości) poddawanych próbom koni. Badania te umożliwiły uzyskanie E. Sasimowskiemu stopnia doktora habilitowanego w 1962 r. i stanowiska docenta.

W 1963 roku pracę w Zakładzie Hodowli Koni rozpoczął Marian Budzyński – obecnie profesor zwyczajny, kierownik Katedry Etologii i Podstaw Technologii Produkcji Zwierzęcej Wydziału Biologii i Hodowli Zwierząt. Zakres prowadzonej działalności naukowo-badawczej został znacząco poszerzony. Dotyczyła ona głównie kompleksowo realizowanych badań nad wydolnością ruchową koni zaprzęgowych w stępie oraz w klusie. Z zakresu omawianych badań M. Budzyński obronił w 1968 r. rozprawę doktorską, w pracy przedstawiono także wiele zagadnień związanych z problemami hodowli i użytkowania koni w Polsce. Znaczącym wówczas osiągnięciem Zakładu Hodowli Koni było opracowanie metodyki „prób użytkowości ogierów uznanych w zaprzęgu”, która była z powodzeniem realizowana w niezmiennym postaci do połowy lat osiemdziesiątych XX wieku.

Wraz z powiększaniem się kadrowej obsady Zakładu, poza kontynuowaniem wcześniej rozpoczętych tematów, wydatnemu poszerzeniu uległ również zakres realizowanych zadań naukowo-badawczych. Dotyczyło to głównie badań związanych z opracowaniem własnej metody szacowania masy ciała koni, zainicjowaniu działalności w zakresie kompleksowej charakterystyki koni sportowych i badań nad ich skocznością. Ten ostatni temat znalazł odzwierciedlenie w rozprawie doktorskiej Bronisława Jelenia (w 1965 r. rozpoczął pracę w Zakładzie; obecnie dr inż. Jeleń pracuje w Zakładzie Hodowli i Użytkowania Koni AP w Siedlcach) związanej z oceną faktycznej oraz umownej wysokości koni nad przeszkodami (1973 r.).

W tym samym okresie rozpoczęto również badania nad genetycznym uwarunkowaniem użytkowych predyspozycji koni różnych ras i typów, co odbywało się na drodze szacowania wskaźników powtarzalności określonych cech. W od-

niesieniu do predyspozycji ruchowych koni ras i typów hodowanych w Polsce omawiane badania zaowocowały opracowaniem rozprawy habilitacyjnej przez M. Budzyńskiego. Z kolei genetyczne uwarunkowanie wskaźników maksymalnej siły uciągu koni pociągowych oraz wszechstronnie użytkowych stało się przedmiotem pracy doktorskiej Mariana Kapronia obronionej w 1975 r. (w 1970 r. rozpoczął pracę w Zakładzie, będąc studentem piątego roku Wydziału Zootechnicznego, obecnie profesor zwyczajny – od 1992 roku kierownik Zakładu Hodowli Koni, potem Katedry Hodowli i Użytkowania Koni).

Do szczególnie szeroko zakrojonych tematów badawczych należały badania nad żywieniem koni, rozpoczęte w pierwszej połowie lat siedemdziesiątych XX w. Obejmowały one między innymi: obserwacje nad poziomem wskaźników fizjologicznych koni wykonujących znormalizowaną pracę i żywionych *ad libitum*; ankietowe badania nad warunkami i sposobami żywienia koni – ogierów uznanych i koni roboczych; ocenę warunków i szacowanie kosztów wychowu koni różnych ras i typów użytkowych oraz wiele innych pokrewnych zagadnień. W tym samym okresie prof. E. Sasimowski rozpoczął prace nad wytworzeniem roboczego kucia ogólnoużytkowego, który z czasem został nazwany kucem felińskim. Wyjściową grupę koni do ich wytworzenia, jak dotąd jedyne krajowe typu kuców, stanowiły krajowe rasy i typy koni prymitywnych (koniki polskie, konie biłgorajskie, hucuty) oraz szetlandy, kuce walijskie i konie czystej krwi arabskiej. Przez blisko 30 lat projekt ten był realizowany przez znaczną grupę pracowników Zakładu Hodowli Koni (później Katedry Hodowli i Użytkowania Koni), w ramach kilku tematów zleconych w obrębie tzw. badań koordynowanych, później w ramach tematów finansowanych przez KBN. Także w tym samym okresie prof. M. Budzyński rozpoczął długofalowe i szeroko zakrojone badania nad oceną zrównoważenia systemu nerwowego koni, które doprowadziły do opracowania szeregu metod własnych, a w efekcie stworzyły możliwości utworzenia odrębnej Katedry Etologii i Podstaw Technologii Produkcji Zwierzęcej.

W drugiej połowie lat siedemdziesiątych XX w. w Zakładzie Hodowli Koni rozpoczęto badania nad efektami krzyżowania międzyrasowego koni ras hodowanych w kraju. Badania te stały się tematem rozprawy habilitacyjnej M. Kapronia, dotyczącej oceny wpływu rasy pełnej krwi angielskiej na hodowlę i produkcję koni wierzchowych w Polsce, zakończonej w 1982 roku. Ponadto zostały wykonane dwie prace doktorskie przez ówczesnych pracowników Zakładu – Zbigniewa Słomkę (ocena efektów krzyżowania koni śląskich z innymi rasami) oraz przez Annę Henrykę Seweryn (dotycząca podobnego problemu w odniesieniu do koni małopolskich).

W tym samym okresie w Zakładzie Hodowli Koni prowadzone były badania nad wczesną oceną predyspozycji koni ras półkrwi i pełnej krwi do różnych form użytkowania wierzchowego. Ich fragment został opracowany przez Sławomira Pietrzaka (pracujący w Zakładzie od 1977 r., obecnie dr hab. prof. nadzw. AR – kierownik utworzonej w 2003 r. Pracowni Jeździectwa, pozostającej w składzie obecnej Katedry Hodowli i Użytkowania Koni) w ramach pracy doktorskiej dotyczącej analizy powiązań między wskaźnikami biometrycznymi, immunologicznymi i oceną pokroju badanych koni a wynikami ich prób dzielności.

Od 1982 roku część pracowników Zakładu – na czele z prof. E. Sasimowskim – objęła naukowy nadzór nad zachowawczą hodowlą koników polskich na terenie Roztoczańskiego Parku Narodowego. W 1986 r. prof. Sasimowski był również współtwórcą ostoi (okolice wsi Szklarnia) bezstajennego chowu bodające ostatnich koni biłgorajskich na terenie b. Par-

tyzanckiego Parku Pamięci Narodowej w rejonie Janowa Lubelskiego (obecnie Park Krajobrazowy „Lasy Janowskie”). Naukowy nadzór nad zachowawczą hodowlą koników polskich stał się podstawą do opublikowania wielu opracowań o charakterze naukowo-badawczym dla części pracowników b. Zakładu i obecnej Katedry. Profesor M. Kaproń (kierujący wspomnianym nadzorem naukowym od 1992 r.) opracował zasady prowadzenia hodowli zachowawczej dla każdej z omawianych grup koni. Prowadzone badania mają charakter porównawczy – analizowane są podobieństwa oraz różnice, jakie występują między tymi pokrewnymi rasowo grupami koni.

W latach osiemdziesiątych pracownicy Zakładu uczestniczyli również w tzw. badaniach koordynowanych, nad którymi kierownictwo sprawował prof. E. Sasimowski. Przez pierwsze pięć lat badania te obejmowały kilkanaście tematów, w realizacji których uczestniczyli pracownicy wszystkich jednoimiennych zakładów uczelni rolniczych w kraju, a także przedstawiciele branżowych instytutów badawczych. Liczba tych badań wyraźnie wzrosła w drugiej połowie lat osiemdziesiątych, a realizowana w ich ramach tematyka naukowo-badawcza kompleksowo odzwierciedlała główne problemy i zagadnienia związane z ówczesną hodowlą i użytkowaniem koni. W 1988 r. rozprawy doktorskie obronili: Ryszard Kolstrung (pracujący w Zakładzie od 1978 r., obecnie dr hab. – adiunkt w Katedrze), poddając szczegółowej ocenie pokrój koni czystej krwi arabskiej oraz Anna Stachurska (pracująca w Zakładzie od 1982 r., obecnie dr hab. prof. nadzw. AR), analizując problem hodowlanego wykorzystania sportowych wyników konkursów ujeżdżenia.

W miarę powiększania się kadrowej obsady Zakładu i gromadzenia doświadczeń w prowadzeniu działalności naukowo-badawczej zaczęła wzrastać liczba publikowanych oryginalnych prac naukowych, zwłaszcza w drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych. W omawianym okresie nastąpiła również zmiana podejścia do dotychczasowych, tradycyjnych problemów naukowo-badawczych. Istotny wpływ na poszerzenie zakresu badań miało przekształcenie Zakładu Hodowli Koni w Katedrę Hodowli i Użytkowania Koni, co nastąpiło po rozwiązaniu, w lipcu 1997 r., Instytutu Hodowli i Technologii Produkcji Zwierzęcej (istniejącego od 1970 r.). Niemniej jednak zasadnicze oddziaływanie na zakres oraz tematykę prowadzonej działalności naukowej Katedry miał postępujący rozwój naukowy jej pracowników. W 1997 r. dwóch pracowników uzyskało stopień doktora habilitowanego, byli to: Sławomir Pietrzak (na podstawie rozprawy habilitacyjnej związanej ze szczegółową analizą systemów treningu koni sportowych w czołowych klubach jeździeckich na terenie kraju) oraz Anna Stachurska (analizując w swej dysertacji habilitacyjnej problem umaszczenia kuców felińskich, arabokoników i koników polskich, a także schematy dziedziczenia maści koni różnych ras i typów opisywane w literaturze światowej). Ponadto czterech pracowników Katedry wykonało i obroniło prace doktorskie (promotorem wszystkich był prof. M. Kaproń). Byli to: Michał Pluta (1998 r.) – rozprawa dotycząca oceny efektów znormalizowanej pracy i żywienia *ad libitum* kuców felińskich, arabokoników oraz koników polskich; Katarzyna Strzelec (2000 r.) – w pracy oceniono fizjologiczne parametry treningu oraz starty wyczynowe koni wykorzystywanych w rajdach długodystansowych; Iwona Janczarek (2001 r.) – w pracy oceniono parametry zaawansowania treningowego koni wyścigowych; Krzysztof Bocian (2001 r.) – praca na temat zootechnicznej oceny koni oraz infrastruktury istniejącej w tzw. stadninach prywatnych. Ponadto pracę doktorską obronił Jan Nogaj (2002 r.) z ZD w Chorzelowie, podległego IZ w Krakowie (pod kierunkiem dr hab. prof. nadzw. A. Stachur-

skiej) – praca dotyczyła immunologicznej charakterystyki kuców felińskich oraz ras wyjściowych tworzących tę populację. Obecnie w Katedrze otwarte są trzy przewody doktorskie, czterech doktorantów realizuje swoje prace, a dwie osoby rozpoczynają w bieżącym roku studia doktoranckie.

W miarę uzyskiwania statusu samodzielnego pracownika nauki poszczególni pracownicy Katedry otrzymywali możliwość indywidualnego rozwoju naukowego, realizując odrębne tematy badawcze z zakresu działalności statutowej oraz wykonując samodzielne zadania naukowo-badawcze w ramach badań własnych.

W ramach tematu statutowego „Analiza i ocena przydatności wierzchowej krajowych koni szlachetnych”, pod kierunkiem dr hab. prof. nadzw. AR Sławomira Pietrzaka zrealizowano badania obejmujące: ocenę wyników testów tzw. niezależnych jeźdźców, przeprowadzanych w ramach treningu 3-letnich ogierów półkrwi w zakładach treningowych; analizę treningu wierzchowych koni sportowych w dyscyplinach skoków przez przeszkody oraz WKKW w wybranych klubach jeździeckich; zootechniczną oraz fizjologiczną charakterystykę koni wykorzystywanych w rajdach długodystansowych; ocenę stylu skoków koni bez udziału jeźdźcy (z zastosowaniem filmowania kamerą cyfrową); analizę predyspozycji polskich koni szlachetnych do WKKW; charakterystykę trendów hodowlanych w aktualnej hodowli koni trakeńskich; kompleksową i porównawczą ocenę polskich oraz niemieckich klaczy pochodzenia wschodnioprusko-trakeńskiego pod względem cech pokroju i wydolności ruchowej; ocenę sportowej przydatności koni będących własnością AWRSP na tle materiału pochodzącego z innych sektorów hodowlanych. Przedmiotem badań było wiele innych zagadnień o charakterze uzupełniającym.

Z kolei w ramach badań własnych prof. S. Pietrzak realizował, w latach 1998-2002, następujące zadania naukowo-badawcze: ocena współzależności między wskaźnikami pracy treningowej koni-skoczków oraz wykorzystywanych w WKKW i wynikami startów wyczynowych (z zastosowaniem współczynnika powodzenia); polimorfizm chromosomu Y u ogierów wybranych ras krajowych (we współpracy z IGiHZ PAN w Jastrzębcu); warunki zoohigieniczne w wybranych stajniach Lubelszczyzny; zmienność tępna młodych ogierów koni wielkopolskich podczas skoków „luzem”; stan i perspektywy sztucznego unasieniania klaczy w Polsce; polimorfizm niektórych białek osocza w populacji kuców felińskich (we współpracy z IZ w Krakowie); współzależność między cechami pokrojowymi oraz wskaźnikami zaawansowania treningowego koni, wykorzystywanymi w dyscyplinie rajdów długodystansowych; rola wskaźników biometrycznych w prognozowaniu przydatności koni małych i kuców do sportu jeździeckiego oraz uwarunkowania pokroju i wartości użytkowej kuców z dolewem krwi koników polskich. Prowadzone są także badania nad oceną stylu skoków wolnych i wskaźników tępna u młodych koni z SK Walewice.

„Genetyczne i fenotypowe aspekty umaszczenia ras koni hodowlanych w Polsce” to odrębny temat statutowy, realizowany pod kierunkiem dr hab. prof. nadzw. AR Anny Stachurskiej. W ramach tego tematu zrealizowano następujące zadania naukowo-badawcze: analiza genetycznej struktury dziedziczenia maści podstawowych u koni małopolskich, wielkopolskich oraz szlachetnych półkrwi; genetyczne aspekty dziedziczenia maści kasztanowatej u koni wielkopolskich; ustalenie genetycznej i fenotypowej charakterystyki populacji kuców felińskich pod względem umaszczenia; analiza występowania wzorów białej sierści w populacji koni małopolskich

i wielkopolskich; leukometryczna analiza zmian barwy sierści oraz ocena długości sierści u koników polskich i koni biłgorajskich; szczegółowa analiza schematów dziedziczenia odcieni maści gniadej koni wielkopolskich w układzie rodzinnym; szczegółowy opis umaszczenia koni huculskich; opracowanie wyników dotyczących dziedziczenia umaszczenia tobianotarantowatego u kuców felińskich. Rozpoczęto także badania nad genetycznymi markerami u kuców felińskich – jako porównanie ze stanem wcześniej ustalonym oraz nad oszacowaniem niektórych cech maści gniadej koni małopolskich metodą BLUP.

W badaniach własnych prof. A. Stachurska zajmowała się realizacją kilku wieloetapowych zadań naukowo-badawczych, dotyczących głównie: szczegółowego opisu umaszczenia koni czystej krwi arabskiej, hodowanych w polskich stadninach podległych AWRSP, rodowodowej charakterystyki koni tej rasy (pod kątem analizy posiadanego umaszczenia) i wykazów potomstwa – w celu ustalenia genetycznych schematów dziedziczenia maści; zależności między warunkami rozgrywania konkursów skoków przez przeszkody i budową przeszkód a częstotliwością błędów popełnianych przez parę jeździec–koń (analizowanych w ramach zawodów hipicznych o zróżnicowanej randze – regionalnych, okręgowych, ogólnopolskich).

Najkrótszy staż w samodzielnym kierowaniu badaniami (od 2000 r.) ma dr hab. Ryszard Kolstrung. Realizacja pod jego kierunkiem tematu statutowego „Ocena przydatności koni małych i kuców do wykorzystania pod siodłem i w zaprzęgu” obejmowała następujące tematy: charakterystyka dotychczasowych form wykorzystywania koni małych i kuców w zaprzęgu oraz pod siodłem; ocena pokroju koni omawianego typu rasowego zapisanych do „Rejestru Koni Małych i Kuców”; analiza sezonowych zmian wymiarów kopyt u koników polskich w Roztoczańskim Parku Narodowym; ocena wskaźników biometrycznych kuców felińskich w wieku 36 miesięcy; prowadzenie treningu kuców felińskich pod kątem oceny ich predyspozycji zaprzęgowych oraz wierzchowych. W ramach badań własnych dr R. Kolstrung kieruje szeroko zakrojonymi zadaniami badawczymi, mającymi na celu rejestrację (za pomocą kamery cyfrowej) konkursów skoków przez przeszkody na Oficjalnych Zawodach Ogólnopolskich, które posłużą do sporządzania określonych rankingów jeźdźców i koni. Ponadto prowadzi on badania nad roboczym wykorzystaniem koni różnych ras i typów na terenie kraju.

Profesor dr hab. Marian Kaproń, będący samodzielnym pracownikiem naukowym od 1982 roku, kieruje dwoma tematami w ramach działalności statutowej. Pierwszy z nich pt. „Badania nad aklimatyzacją, hodowlą i zachowaniem się koników polskich w Roztoczańskim Parku Narodowym w Zwierzyńcu oraz koni biłgorajskich w Parku Krajobrazowym Lasy Janowskie”, ma charakter długofalowy, a podstawowym jego celem jest dbałość o zachowanie cennych właściwości biologicznych i zalet użytkowych w obydwu endemicznych populacjach polskich koni prymitywnych. Od 1972 roku w Katedrze Hodowli i Użytkowania Koni kontynuowano rozpoczętą wcześniej kontrolę wzrostu i rozwoju badanych koni (analiza 16 pomiarów ciała) oraz trening przygotowujący je do prób dzielności. Ponadto wykonano badania obejmujące: kontrolę parametrów pracy serca koni podczas zabiegów pielęgnacyjno-hodowlanych oraz treningu zaprzęgowego; opracowano i opublikowano wyniki całodobowych obserwacji form zachowania się badanych koni, połączone z rejestracją pracy serca; sukcesywnie realizowano założenia hodowlano-organizacyjne dwóch grup koni z hodowli zachowawczej (opracowane wcześniej przez M. Kapronia); oceniono wpływ inbrodu na

wskaźniki pokrojowe oraz formy zachowania się obydwu grup rasowych koni. Ponadto zrealizowano wiele innych zagadnień uzupełniających zakres badań tematycznych. Drugi temat statutowy pt. „Opracowanie testów w zakresie oceny przydatności koni do różnych form użytkowania” dotyczył charakterystyki prywatnych ośrodków hodowli oraz eksploatacji koni. W jego ramach opracowano kilkanaście formuł indeksów oceny zaawansowania treningowego koni sportowych i wyścigowych (opartych na wskaźnikach pracy serca oraz biochemicznym składzie osocza) i kompleksowo oceniono ich współzależność ze wskaźnikami wartości użytkowej koni sportowych oraz wyścigowych. W badaniach opracowano i wykorzystano „Indeks Treningowy Konia Wyścigowego”, „Indeks Poprawności Pokroju” oraz „Indeks Pokrojowo-Eksploatacyjny”. Zaproponowano również własny system bonitacji pokroju koni, który wstępnie wykazał wyraźną przydatność hodowlaną, potwierdzoną przez istotne korelacje między jego wskaźnikami i ruchową wydolnością ogierów półkrwi. Poprzez oszacowanie korelacji prostych oraz wielokrotnych stworzono podstawy do opracowania „Przyżyciowego Indeksu Wartości Różnej Koni”.

W ramach badań własnych prof. M. Kaproń kieruje zadaniami zawartymi w temacie zbiorczym „Ocena genetycznych i środowiskowych parametrów pracowniczej zdolności koni”. W latach 1998-2002 dotyczyły one: oceny genetycznych parametrów (odziedziczalność, korelacje genetyczne i fenotypo-

we) cech pokrojowych i użytkowych koni półkrwi; zastosowania różnych wariantów metody BLUP-AM w ocenie wartości hodowlanej koni ras szlachejnych półkrwi; oceny trendów genetycznych, fenotypowych oraz środowiskowych w zakresie cech pokrojowych i użytkowych koni półkrwi; badań strawnościowych nad trawieniem pasz przez konie małe i kuce w warunkach znormalizowanej pracy; oceny współzależności między cechami pokrojowymi oraz użytkowymi koni półkrwi i wyścigowych (pełnej krwi angielskiej i czystej krwi arabskiej) oraz wielu innych zagadnień towarzyszących głównym problemom naukowo-badawczym, związanym z tym tematem.

Przeważająca część wymienionych zagadnień i problemów naukowo-badawczych była prezentowana na krajowych i zagranicznych konferencjach, sympozjach i kongresach naukowych oraz opublikowana w uznanych periodykach naukowych – niektóre z nich w periodykach o zasięgu międzynarodowym.

Dotychczasowa działalność naukowo-badawcza pracowników Katedry Hodowli i Użytkowania Koni, Wydziału Biologii i Hodowli Zwierząt AR w Lublinie, wskazuje jednoznacznie, że jej potencjał kadrowy pozwoli w przyszłości na dalszy efektywny rozwój i sukcesywne wnoszenie istotnego i znaczącego wkładu do rozwoju nauk zootechnicznych, związanych z problematyką hodowli oraz użytkowania koni.

Oddziaływanie ogierów i klaczy na efekty pracy hodowlanej

Marian Budzyński, Joanna Sadowska-Pszczółka, Aleksandra Zamoyska

AR w Lublinie

Bazując na właściwościach biologicznych zwierząt gospodarskich, hodowcy w różnym zakresie wykorzystują obie płcie w kierowanej pracy hodowlanej. Wiadomo jest, że podstawowym celem programów hodowlanych jest doskonalenie cech użytkowych (postęp hodowlany), a więc uzyskanie potomstwa lepszego od pokolenia rodzicielskiego.

Obecna praca hodowlana nad doskonaleniem pogłowia koni głównie opiera się na odpowiednim doborze ogierów i klaczy do kojarzeń. Jednak oczekiwania hodowców związane z uzyskaniem sukcesu hodowlanego opierają się w zdecydowanie większym zakresie na wpływie ogiera, czego dowodem jest pozostanie po nim większej liczby potomstwa w jednym sezonie rozplodowym niż w przypadku klaczy, które mogą pozostawić kilka lub kilkanaście sztuk potomstwa w ciągu całego życia. Dlatego na ocenę jakości ogierów należy zwracać szczególną uwagę.

Innym czynnikiem wpływającym na zróżnicowane znaczenie płci osobników używanych do rozplodu (ogiera i klaczy) jest dziedziczne przekazywanie cech sprzężonych z płcią. Z ogólnie zaobserwowanych zjawisk genetycznych związa-

nych z przekazywaniem cech uwarunkowanych płcią rodziców u koni wynika, że synowie przejawiają większe podobieństwo fenotypowe do matek, natomiast córki wykazują większe podobieństwo do ojców. Należy zauważyć, że efekt ten obserwuje się w porównaniu do dziedziczenia cech, które nie są związane z płcią.

Zadaniem selekcji jest, jak wiadomo, wyłonienie z danego pogłowia najlepszych osobników, zarówno męskich jak i żeńskich, w celu użycia ich do rozplodu oraz wyeliminowanie z dalszej hodowli zwierząt o miernej wartości użytkowej. Od reproduktorów wymaga się przekazywania na potomstwo szeregu ważnych gospodarczo cech, między innymi: uzdolnień rozplodowych, cech psychicznych, inteligencji, zrównoważonego układu nerwowego, nienagannego eksterieru oraz wielu uzdolnień pracowniczych. Stąd też można skonstatować, że wprowadzając nowego reproduktora do pokrywania klaczy stadnych wpływamy ma zmianę połowy dziedziczności oraz zmianę frekwencji genów dużej liczby potomstwa, a także tworzymy duże podobieństwo genetyczne określonych cech fenotypowych, właściwych użytemu w rozrodzie ogierowi. W odniesieniu natomiast do wprowadzenia nabytej nowej klaczy do stadniny możemy również zmieniać połowę dziedziczności genotypu, ale jedynie u jej stosunkowo nielicznego potomstwa. Zdarza się jednak, że niekiedy klacz może wywierać większy wpływ na hodowlę określonej rasy czy stadniny aniżeli ogier. Wiadomo bowiem, że połowę cech, które ogier przekazuje potomstwu, odziedziczył od swojej matki. Stąd też w sytuacji, kiedy od danej klaczy jest wcielonych do hodowli kilku synów, będących wybitnymi (czołowymi) rozplodnikami, wpływ genów tej klaczy na kształtowanie się genotypu rasy jest stosunkowo znaczący.

Ogierzy kwalifikowane do hodowli poddawane są próbom dzielności, które mają na celu szczegółową ocenę ich wartości użytkowej. W przypadku ogierów półkrwi w ramach programu prób dzielności w zakładach treningowych głównie zwraca się uwagę selekcyjną na skoczność, odwagę, zespół cech